

Україні // Освіта України. – 7-14 липня, 2004.

11. Ашеро́в А.Т., Ковале́нко О.Е., А́ртюх С.Ф. Введення в спеціальність інженера-педагога комп'ютерного профілю: Навчальний посібник. – Харків: Вид. УПА, 2005. – 224 с.

*І.В.Дорохіна*

## **РОЛЬ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ПРОФЕСІЙНО СПРЯМОВАНОЇ У ФОРМУВАННІ УМІНЬ САМОСТІЙНОГО НАВЧАННЯ У СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

*Стаття посвячена проблеме определения роли иностранного языка профессионально направленного в формировании умений самостоятельного обучения у студентов педагогического университета.*

*The article deals with the problem of defining the contribution of foreign language professionally oriented to forming self-directed learning skills of Pedagogical University students.*

Іноземні мови відкривають погляд на інші форми співіснування, партнерство й обмін спрацьовують лише через мову. Хоча це й означає підсилену орієнтацію на практику, але ідея освіти постійно потребує власне свого, тобто об'єктивно існує необхідність забезпечення прийнятної балансу між освітою і її практичним використанням.

Сучасні концепції вивчення іноземної мови показують, що подібний баланс може визначатись як змістом виучуваного матеріалу, так і підходом до його вивчення. Загальна комунікативна спрямованість процесу вивчення іноземної мови не повинна залишати поза увагою і роботу над мовою, оскільки вона забезпечує розуміння структури мови, надає знання про функції і механізми дії мовних засобів. Саме це, у свою чергу, дозволяє тому, хто вивчає іноземну мову, формувати уміння самостійно визначати практичну значущість необхідних для акту мовлення мовних засобів і інструментів мови, умінь знайти і здобути компоненти, які є обов'язковими для здійснення комунікації.

Реалізація даного положення виявляється можливою при організації самостійного навчання у процесі вивчення іноземної мови, де формуються уміння виділення й установлення чітких фактологічних, понятійних зв'язків наступності. Мета даної роботи полягає у визначенні ролі іноземної мови професійно спрямованої у

формуванні умінь самостійного навчання у студентів педагогічного університету.

Ефективність такого самостійного навчання залежить від належного рівня сформованості умінь самостійного навчання. Таким чином, можна визначити взаємозалежність ефективності вивчення іноземної мови, у тому числі й іноземної мови професійно спрямованої, від рівня сформованості умінь самостійного навчання, і реверсивно абсолютно зрозумілим виявляється факт наявності необмеженого дидактичного потенціалу вивчення іноземної мови професійно спрямованої у вищому педагогічному навчальному закладі задля формування умінь самостійного навчання.

Засвоєння механізму наступності, у структурі якого виділяють інваріантний компонент, варіативний компонент і компонент-оператор (прийоми, методи, операції), дозволяє свідомо сприймати й оперувати у рамках ланцюга процесів пізнання: синтез – аналіз – синтез. Функції наступності – функція соціалізації, спрямовуюча, інтегральна, евристична, регулююча, стимулююча, контрольна – також доводять життєздатність висунутого припущення.

Таким чином, труднощі у навчанні – невміння організувати самостійне навчання, тобто самостійну учбово-пізнавальну діяльність – можна подолати за умови розробки організаційно-методичного компоненту процесуально-діяльній наступності у діяльності викладача й організаційно-планувального компоненту учбово-пізнавальної наступності у діяльності учіння.

Найбільший інтерес представляє дослідження організаційно-планувального компоненту учбово-пізнавальної наступності у діяльності учіння, а саме у процесі вивчення іноземної мови професійно спрямованої.

Потреби суспільства (соціальний замовлення), соціальне середовище, фактичне досягнення по задоволенню потреб суспільства виступають як у ролі колекційної спрямовуючої результату навчання, так і у ролі зовнішнього стимулу при організації самостійного навчання, самостійної учбово-пізнавальної діяльності, оскільки емоційна активність є психологічним мотивом і необхідною умовою продуктивної інтелектуальної діяльності.

Діяльність без мотиву є неможливою: “немотивована” діяльність – це діяльність, яка не є без мотиву, а діяльність з суб’єктивно й об’єктивно прихованим мотивом. Діяльність зазвичай здійснюється через певну сукупність дій, підпорядкованих певним

окремим цілям, котрі можуть виділятися з загальної мети. Роль загальної мети виконує усвідомлюваний мотив [3, с.102].

Діяльність завжди пов'язана з певною потребою. Потреба у нових знаннях сфери мови для практичного здійснення комунікації виступає внутрішнім стимулом при організації самостійної навчально-пізнавальної діяльності [1].

За визначенням П.І.Підкасистого, у якості специфічного педагогічного засобу організації самостійної учбово-пізнавальної діяльності виступає самостійна робота, а саме: самостійна робота з одиницями мови і мовлення.

Організація діяльності у самому загальному вигляді складається з отримання достатніх відомостей про можливості вибору сфери діяльності, постановки цілей, розподілу часу, оволодіння системою найбільш ефективних прийомів, самоуправління, забезпечення необхідного запасу на майбутнє тощо.

Організація самостійної роботи як компонент наукової організації діяльності регулюється визначеними принципами, а її успішність забезпечується певними факторами, що здійснюють вплив на навчальний процес. До принципів організації О.Г.Молібог відносить наступні: регламентація усіх самостійних завдань за обсягом і за часом; забезпечення умов самостійної роботи; корекція результатів учіння викладачем [4]. Фактори, перераховані О.Г.Молібогом, об'єднані у великі різнопланові групи, що охоплюють різноманітні сторони організації самостійної роботи. Необхідним представляється визначити більш конкретні фактори, що забезпечують ефективну організацію самостійної роботи з одиницями мови і мовлення.

Фактором називають причину, рушійну силу якого-небудь процесу, явища, що визначає його характер або окремі притаманні саме йому риси. Відповідно, вивчення факторів, котрі впливають на організацію самостійної роботи студентів з одиницями мови і мовлення дозволяє забезпечити також і більш динамічне на учіння такій роботі, формуванню умінь самостійного навчання.

Аналіз понять "самостійна діяльність", "самостійна робота", "мова", "мовлення", "текст" дають можливість встановити певні фактори, що впливають на організацію самостійної діяльності. Такими, у контексті досліджуваної проблеми, виступають психолого-педагогічний і лінгвістичний фактори.

Самостійна робота виконує пізнавальну, навчальну й виховну функції, формує уміння і навички, виховує самостійність, творчість, переконаність. Психолого-педагогічний фактор передбачає врахування

психологічних якостей, необхідних для плідного здійснення самостійної роботи, а також виховання соціальних особистісних якостей. До числа останніх включаються і набута здатність до самовдосконалення шляхом достатньо визначеного відбору, опрацювання і засвоєння інформації. Така діяльність потребує наявності відповідних якостей, сформованості відповідних умінь. Серед згаданих якостей найважливішими є пізнавальна самостійність, тобто прагнення й уміння власними силами оволодіти знаннями і способами діяльності, а також застосовувати їх на практиці, інтелектуальна активність, тобто потреба знати як можна більше у сфері своєї професійно-педагогічної діяльності. Позитивно мотивована самостійна робота сприяє вихованню вольових якостей особистості, а також розвиває мислення, пам'ять, увагу, здібності. Психолого-педагогічний фактор здійснює безпосередній вплив на самостійну роботу з іншомовними одиницями мови і мовлення, і його раціональне використання в організації процесу дозволяє зробити навчання більш ефективним, особливо коли мова йде саме про самостійне навчання майбутніх педагогів.

Лінгвістичний фактор визначається характером автентичної літератури, з якою працює студент. Останнім часом тексту як комунікативній одиниці приділяється все більше уваги. Правила композиційно-змістовної організації визначають вибір і використання засобів мови в умовах письмового ділового і наукового повідомлень. Як наслідок, уміння спиратись на певні визначені параметри тексту буде сприяти більш швидкому і повному самостійному отриманню інформації з іншомовного тексту.

Сумісний, інтегрований вплив факторів на організацію самостійної роботи нагадує про їх урахування у природному логічному взаємозв'язку.

Ядром і пусковим механізмом самостійної роботи визнана пізнавальна задача. Суттєвою ознакою пізнавальної задачі є самостійне здобуття тим, хто навчається, у процесі розв'язання цієї задачі нових знань або нових способів отримання знань.

Поняття "пізнавальна задача" можна розглядати у різних аспектах.

О.М.Леонт'єв визначає задачу як ситуацію, яка потребує від суб'єкта певної дії [2].

На думку О.К.Тихомирова, задача – це мета, надана у певних умовах [6, с.74].

Враховуючи цінність наведених визначень, схилиємось до визначення пізнавальної задачі, запропонованого Т.В.Напольною. У ньому також виділяється необхідність самостійності у здобутті знань, але більше уваги приділяється сприйняттю і розумінню технології розв'язання.

Усна і письмова мовленнєва практика потребує самостійного аналізу мовних фактів – їх граматичних, лексичних, стилістичних особливостей, потребує постійного мовного розвитку, який досягається переважно завдяки застосуванню знань у різних ситуаціях і на різному рівні пізнавальної діяльності.

Пізнавальна задача з іноземної мови професійно спрямованої включає певну мовну проблему, яка міститься у мовному факті, необхідному для природного здійснення комунікації, оскільки виникнення цього факту обумовлюється професійним або власне життєвим контекстом – професійною або життєвою ситуацією. Саме цей професійно-мовленнєвий або життєво-мовленнєвий контекст має бути постійно аналізованим у процесі вивчення іноземної мови професійно спрямованої, у процесі розв'язання комунікативно-пізнавальної задачі. Цей зв'язок відображується також у взаємозв'язку форми і змісту, є предметом аналізу і науки про мову, тобто в процесі оволодіння спілкуванням іноземною мовою необхідно опанувати й методи наукового аналізу, методи лінгвістики.

Т.В.Напольнова пропонує розрізнати пізнавальну задачу і вправу на підставі того, що вправа розуміється як власне робота за зразком без елемента продуктивності, робота, яка є необхідною для більш міцного засвоєння теоретичного матеріалу.

Пізнавальна задача визначається як самостійне вивчення, дослідження мовних явищ, характеризує мовний розвиток [5].

Пропонуємо вважати, що вправи можна віднести до типу відтворюючих самостійних робіт за зразком. Оскільки навіть при роботі за зразком у вправах з іноземної мови елемент продуктивності і самостійності виникає вже при простому відтворенні іншомовних мовних одиниць, у якому засвоюються фонетичний, лексичний і граматичний аспекти, а також відпрацьовуються продуктивні компоненти мовлення, говоріння і письмо.

Таким чином, можна дійти певних висновків:

1. Пізнавальна задача з іноземної мови передбачає спочатку розвиток відчуття мови, а потім і засвоєння специфічних мовних методів і прийомів аналізу мови на ґрунті узагальнених знань з предмету й умінь самостійно застосовувати ці знання за допомогою



відповідних методів і прийомів у новій ситуації. Пізнавальною мовленнєвою задачею є власне сама мовленнєва професійна і життєва практика.

2. Пропонована типологія пізнавальних задач спирається на принцип самостійного оволодіння новими знаннями (способами здобуття нових знань), на способи розв'язання пізнавальних задач, оскільки урахування систем операцій для різних груп задач і їх характерних систем чи способів розв'язання надає можливість управляти й корегувати самостійне навчання студентів.

3. Спираючись на принцип самостійного оволодіння новими знаннями (способами здобуття нових знань) виділяються задачі, які містять у собі аспекти (узагальнені) проблеми: значення, форми, походження, вживання – сфери граматики, лексики і фразеології, стилістики.

4. Використання у процесі вивчення іноземної мови професійно спрямованої пізнавальних задач сприяє ефективному формуванню умінь самостійного навчання студентів педагогічного університету.

#### Література

1. Занюк С.С. Психологія мотивації: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2002. – 304с.
2. Лейтес Н.С. Способности: труд и талант. – М.: Знание, 1961. – 32с.
3. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. – М.: Политиздат, 1977. – 304с.
4. Молибог А.Г. Вопросы научной организации педагогического труда в высшей школе. – Минск: Высшая школа, 1975. – 82с.
5. Напольнова Т.В. Познавательные задачи в обучении русскому языку. Под ред. И.Я.Лернер. – М.: Просвещение, 1968. – 52с.
6. Тихомиров О.К. Структура мыслительной деятельности человека. – М.: Изд-во МГУ, 1969. – 304с.

*С.М.Жуков*

## **МИСТЕЦТВО І МОРАЛЬНІСТЬ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ДУХОВНИХ ПОТРЕБ ТА ІНТЕРЕСІВ**

*В статтє предпринята попытка показа того, как при помощи искусства можно влиять (положительно) не только на нравственную и духовную сферы подрастающего Человека, но даже на формирование его интересов и потребностей, в том числе и духовных.*